

Соколёнок

2/2019

март – апрель

Къарчыгъа

РЕСПУБЛИКАНЫ ЯШЛАР УЧУН ЭКИ АЙДА БИР ЧЫГЪАГЪАН ЖУРНАЛЫ

Сулейман Стальскиге
150 йыл!

АНА ТИЛЛЕНИ БАЙРАМЫ

Аявлу къумукъ тилим!

Бугюнлерде къуванчлы шатлыкъ байрамлар – Ана тиллени байрамлары! Мактаплардагъы байрамларда яшлар жагъ ва иштагълы ана тилинде шиърулар охуйгъанына къарап сююнемен, сонг ойлашаман: шулай ана тилин – къумукъ тилин сююп, бал татытып охумакъ учун йылда бир керен – Халкъара ана тиллени гюню, – деп, буйрукъ болуп белгиленме тарыкъмы? Огъар да бир-эки жумалар берип гъазирленме, оьтгерме гереки?! Ойлашаман – гъар гюн эртен танг яхшыны ёрайгъанда бир-биревге, ашгъа олтургъанда: «Бисмилла, – деп, – ашыгъыз тативлу болсун», – деп айтсакъ. Олай кёп, кёп жумлалар, калималар бар ожакъда бир-биревге айтылгъан ана тилинде!?

Биз йылдан-йыл оьтгеребиз, белгилейбиз ана тиллени бай-

рамын. Тек мен рази тюгюлмен! Айланамда уллулар яшлары булан орусча сёйлей. Гёнгюм бузула.

– Яшлар! Балики биз шаирлер, язывчулар язагъанларыбыз, сизин учун чыгъагъан журналларыбыз сизин къувандырардай къужурлуда, маъналы да тюгюлдюр? Нече керен «Къарчыгъа» – сизге соравлар бере, тапшурмалы хабар, ёммакъ, чечеген ёммакълар йибере, сиз гъеч жавап-ланмайсыз?! Билемен, кёбюгюз язылмайсыз «Къарчыгъагъа», охумайсыз; сизин тергевюгюз, къастыгъыз телефонда, интернетде. Онда сизге ана тилигизде гъеч пайдалы, гъакътылыгъыз артдыражакъ, яшавда табулажакъ сёз ёкъ.

Биз йылдан-йыл макътайбыз, оьз тилингни оьр этме де байыкъдырма да чакъырабыз, неге

десе кѳумукъ халкѳны гѳакѳыл байлары, алимлери адабияты, маданияты, тарихи, хасияты, кѳылыгѳы, кѳайсын бирин айтайым, – уллу хазна! Муна бизин кѳумукъ халкѳны бугюню булан гележеги сизден гѳасил! Эсима геле озокѳда негѳакъ тюгюл биз шунча шулай сююне, кѳувана ѳьтгерегеник Ана тиллени байрамын. «Тама турса, таш да чартлай!» деген бырынгѳылар! Таш чартлап, гюллер, чечеклер ѳссюн шу ерде! Аминь, я Аллагъ.

Шейит-Ханум

Зарипат АТАЕВАНЫ 90 йыллыгына

Зарипат АТАЕВА

Мен шагъарда яшайман. Бираз алда бизин аглю турагъан уйлеге юртдан Девлетгерей деген бир улан гечюп гелди. Ону Хадижат деп къатыны да, Аминат деп алты йыллыкъ къызы да бар. Хоншуларбыз. Аминат чы хари бир алаMAT яш. Нече де арив де сөйлей, авзун да бюреп-бюреп, оъзю билеген чакъы затны айта. Эшитгенин, гөргенин тез алагъан, эсинде сакълайгъан, тап-таза къумукъча сөйлейген яш.

Магъа да исинип къалгъан. Гиччи къолу булан эшигимни къагъа, уйге гиргендокъ: «Къайсын айтайым?» – деп сорай. Ол гөнгюнден хыйлы щируланы биле, гъарпланы таный, санап бажара. Лап да кеп сюеген, бир де ялкъмай айтагъаны – Анвар Гъажиевни «Авузгъа бош акъ бабиши». Төкмей-чачмай хабарлай. «Бир болгъан, бир болмагъан, бир

атай болгъан. Ону неси де болгъан, къызыл песи де болгъан, акъ бабиши де болгъан. Бабиши ап-акъ болгъан, авузгъа бош зат болгъан...» деп башлай.

Бир гюн ахшам Аминат магъа:

– Мен эртен садикге бараман, – деп сююнчю айтды. Эртенинде савбол да этип, бир шат кюйде гетди.

Ахшам яш танылмасдай алышынып къайтды. Алда йимик чи къайдан сөйлей, соравлагъа жаваплар да къайтармай. Хадижат да, Девлетгерей де къызы авруп сама къалмагъанмы деп талчыгъа.

Эртенинде яшны йылайгъан авазын эшитдим. Йылав булан аварасы болмайгъан яш гъуя-гъарай сала.

– Бармайман садикге! Онда яман! – деп къычыра.

Анасы ону гючден йимик алып гетди. Экинчи гюн де шолай, учюнчю гюн де... Яш йылай, огъар къошулуп анасы да, Девлетгерей де пашман.

Аминат, билегенлерин де унутуп, пысып турагъан хасиятгъа уйренип бара. Азма да башлагъан.

Мен дагъы чыдама болмадым. Бир гюн олагъа къошулуп садикге мен де бардым. Ондагъы тазалыкъ, гёзеллик кимни де рази этердей.

– Вая, вая, Аминат, не арив садикдир хари! – деп, яшны къолундан

тутгъан гъалда, уйден-уйге гирип айланабыз. – Не кёп оюнчакълар бар экен мунда! Къурчакълагъа къара гъали, нече тюрлюсю де ёкъму! Яшлар да, баживлер де... нечик яхшыдыр!

Аминат жавапланмай, мунгайгъан гъалда тура. Мен макътавларымны узатаман. Яш бирден:

– Тюгюл, тюгюл! Олар бириси де магъа сёйлемей! – деп къычырды, гёзлеринден бюртюк-бюртюк гёзь-яшларын акъдыра туруп.

Шо вакъти бизин яныбызгъа бир къатынгиши гелди. Ону исбайы болуп гёрюнмеге сюегени билине. Бойнунда алтын шынжыр, инжи минчакълар да такъгъан...

– Сизге не тарыкъ? – деди ол саламсыз-каламсыз.

– Мен Аминатны анасыман, бу да хоншубуз.

– Экскурсиягъа гелген йимик айланасыз. Атагъызны уюню тёрюнде йимиксиз. Бир башлап мени яныма гелме герек эдигиз. Беригиз!

– Нени? – дедик биз экибиз де бирче, адашып.

– Яшыгъызны садикге салма ихтияр береген кагъызны.

– Аминат мунда юрюйгенли бир нече гюнлер бола.

– Англамайман...

– Кюйге къарагъанда, сен мунда ёлбашчылыкъ ишни...

– Мен садикни заведующиймен.

– Мунда къумукълар ёкъму?

– Менмен къумукъ. Дагъы бармы, ёкъму, билмеймен.

– Къумукъча сёйлейик...

– Мен къумукъ тилни билмеймен. Шагъарда тувгъанман, орус школада охугъанман.

– Бизин гиччи кызыбыз Аминат ана тилинде эпсиз алив сёйлей, орусча гъалиге бир сёз де билмей.

– Шогъар да ата-анасы гюнагълы. Яшны насипсиз этген...

– Воллагъ, биз олай ойлашмайбыз. Яш башлап ана тилин билме герек деп гысаплайбыз.

– Узун сёзню кысыгъасы, – деди заведующий, – сизин яшыгъыз мун-

да женнетде йимик, огъар етишмейген зат ёкъ. Бу бизин уьлгюлю садигибизге яшларын берме тынч деп эсигизге гелеми? Сиз бусагъыз рази тюгюлсюз.

– Тюгюлбюз. Бизин яшгъа бу «уьлгюлю садик» кыйышмай, – деди Хадижат.

– Олай буса къумукъча сёйлейген ерге, юртгъа йиберигиз.

– Шолай этербиз. Анам къарар, – деп, Хадижат Аминатны алып юрюдю. Мен де оланы артына тюшдюм.

Къапу алда артыбыздан уьстюне акъ халат гийген бир къатын етишди. О бизге иржайып къарады да:

– Аминат орусча сёйлемейген билмедим, – деди о, ишге озюн айыплы гёрегендей. – Бизин гъакмибиз яшлагъа башгъа тилде сёйлеме къоймай...

Шо яхшы къатын бизге шагъарны башында, янгы райондагъы яшлар бавунда, къумукъ яшланы группасы барны эшитгенин айтды.

Биз онда бардыкъ. Яшлар бавну заведующийи бизин бек алив къаршылады. Шоссагъат къумукъ яшланы группасына да алып барды. Яшлар Аминатны къуршап алдылар. Соравлар бермеге башладылар.

Аминатны тиши иржайды. Яш биз барны да унутду. Соравлагъа жаваплар къайтара, яшланы гъариси булан сёйлей, таныш бола.

– Янгы къурдашларынга къайсы ёммагъынгны айтасан? – деп шыбышладым мен Аминатны къулагъына.

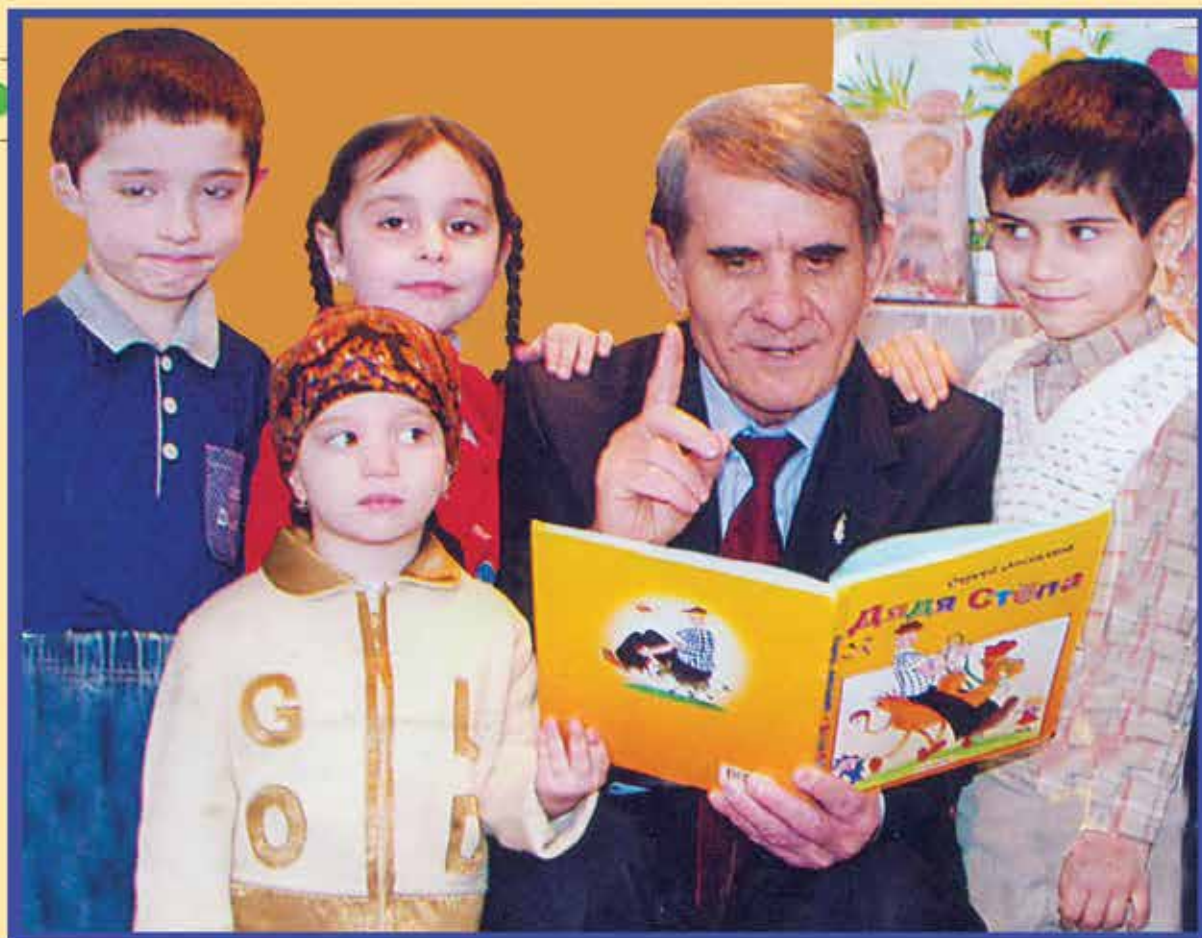
Аминат, яшланы къап-ортасында токътап:

– Бир болгъан, бир болмагъан, бир атай болгъан, – деп, тегюшдюрюп къойду.

Агъмат
Асахаев

Акъ муякъды муапарым

Узайырны кьоянлары

– Бир ажайып иш гёрдюм
Тала бойда бугюн мен,
Юз кьоян чыгып кьачды
Бир уьлкюню тьюнден.

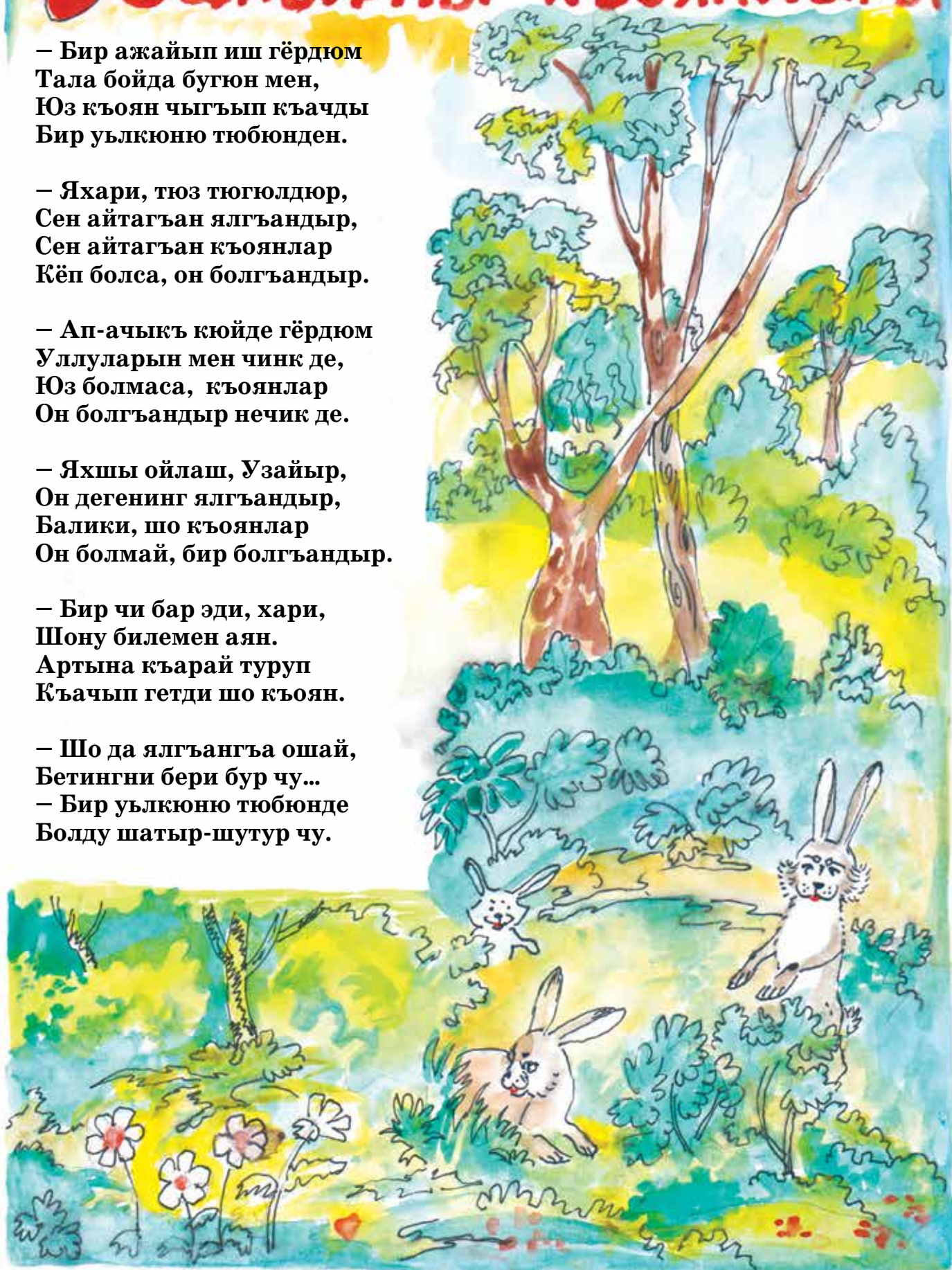
– Яхари, тюз тьюгюлдюр,
Сен айтагъан ялгъандыр,
Сен айтагъан кьоянлар
Кёп болса, он болгъандыр.

– Ап-ачыкь кюйде гёрдюм
Уллуларын мен чинк де,
Юз болмаса, кьоянлар
Он болгъандыр нечик де.

– Яхшы ойлаш, Узайыр,
Он дегенинг ялгъандыр,
Балики, шо кьоянлар
Он болмай, бир болгъандыр.

– Бир чи бар эди, хари,
Шону билемен аян.
Артына къарай туруп
Къачып гетди шо кьоян.

– Шо да ялгъангъа ошай,
Бетингни бери бур чу...
– Бир уьлкюню тьюнде
Болду шатыр-шутур чу.

Сокъурну ити

Уйге алып да геле,
Уйден алып да чыгъа,
Аявлу есин ити
Артына салып чыгъа.

Ит къайсылай элтсе де,
Ол шолай багъып юрюй,
Таягъын, бузгъа йимик,
Жабаргъа къагъып юрюй.

Итге не бар, гёре о,
Иере артдан еси,
Итни артындан юрюп,
Сокъур бола итасси.

Бир-бирде бутларына
Ити ишыла, тие:
«Бираз токътайыкъмы?» – деп,
Сайки, сорама суюе.

Сагъаты – сав гюн чакъбы,
Гюню узакъ айлардан,
Суюреп юрюй ону ит
Суююнмесдей бойлардан.

Адамланы суюе ол,
Аз шеклик де ёкъ шогъар,
Амма адамлардан да
Алдын бугюн ит огъар.

Ити – яш, есиси – къарт,
Къайсы тез гетер экен?
Еси гетип ит кълса,
Ян-янгыз не этер экен?!

Оълуп айрылмай туруп,
Айрылып болмас булар:
Ит оълсе – есине яс,
Еси оълсе – ит йылар!

Балжибин

– Гьей, балжибин, балжибин,
Тюгюлсен гьеч ял жибин,
Къайда учуп барасан,
Ярамаймы къарасанг?
Балжибин бираз токътай:
– Учмай не этейим окъдай,
Гёзлей чечекли тала,
Чечеги кызыл-ала,
Чечекден бал жыймагъа
Гечиксем, талчыгъажакъ.
Етишгенмен язбашгъа,
Балдан толсун гъар таракъ,
Янгы тувгъан гъар яшгъа
Ялатмагъа бал тарыкъ!

Гёзетде

Атам булан мен гёзетге
Башлап баргъанман,
Аривлюкге авзум ачып,
Къарап къалгъанман.
Бир якъда – кёл,
Бир якъда – юрт,
Итлер де гъаплай.
Арек гетмей, айланамда
Атлар да отлай.
Бу атланы къарасы бар,
Агъы, гёгю бар,
Бу гечени нечик арив
Ачыкъ кёгю бар.
Чыракъ йимик Ай да яна
Кёкде бу гече.
Янгы тувгъан гюлюк она –
Анасын иче.
Мангалайын безей ону
Айдан къашгъасы,
Айкъашгъаны тарыкъ тюгюл
Дагъы башгъасы.
Бу гечени арив ярыкъ
Болмагъы булай:
Бири – кёкде, бири – ерде
Баргъа эки Ай.

Акъ туюкълъ тулпарым

Ат ерлеме
Алдым мени бакъгъан сонг,
Авур ёлгъа
Авурсынмай чыкъгъан сонг,
Аркъан ташлап,
Тутар атым, Тулпарым,
Аргъып чабып,
Утар атым, Тулпарым.

Айыл тартсам,
Алай садис тура о,
Атда турма
Айтма бир зат къура о,
Тек гъалиге
Оъюн кыстап къувсам да,
Ач белинден
Алып атмай тура о.

Къурчум къанар
Къуванч магъа сен барынг,
Къангып гетип
Этерлени этмесенг,
Ел къанатынг
Къагъып магъа, Тулпарым,
Ярты ёлда
Йыгъып-яйып гетмесенг!

Къарлыгъачлогъны йыры

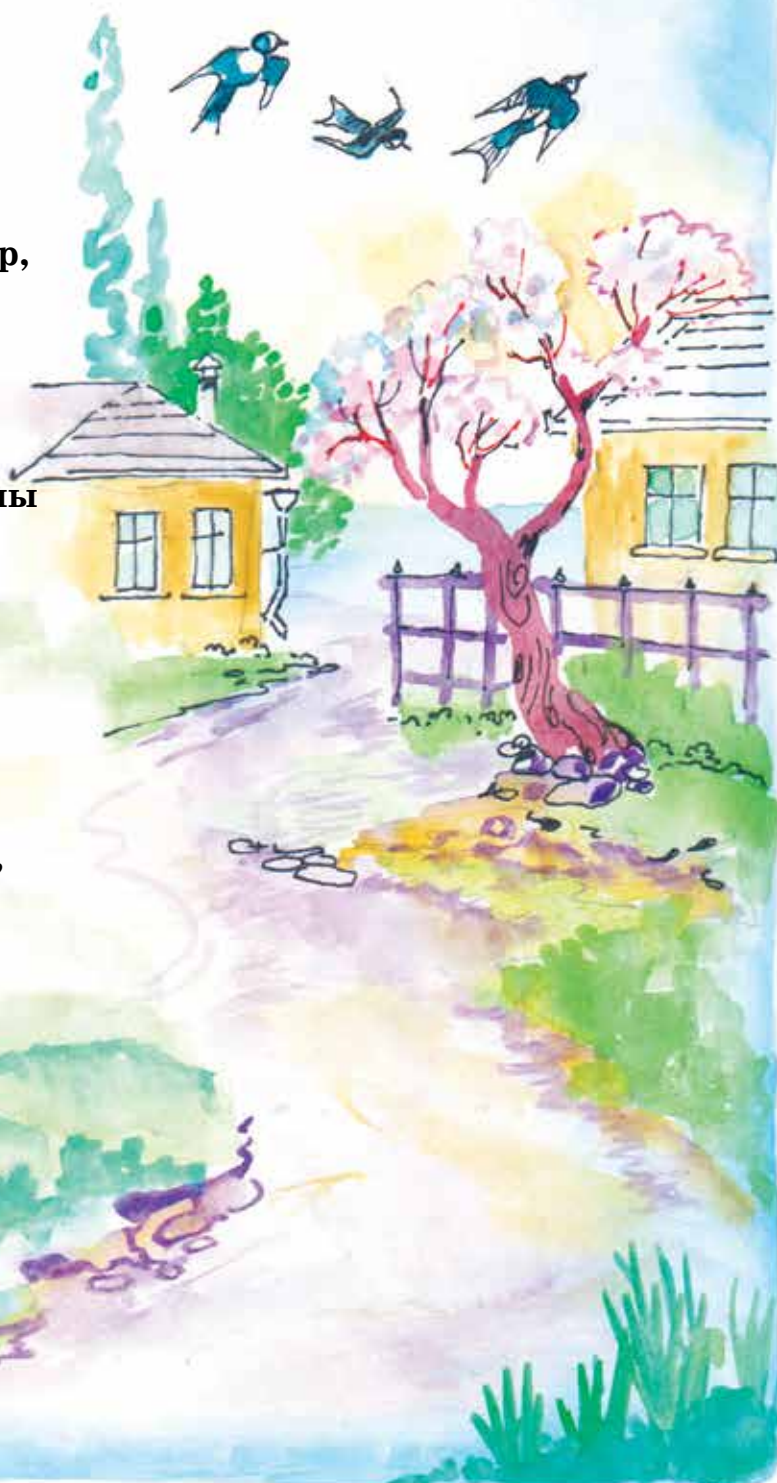
Яз гелген, язбаш гелген
Язбашгъы йыры булан.
Яп-яшыл ягъалардан
Яшырмас сыры булан.

Нече де арив йырлай,
Къаралгъыр, къарлыгъачлар,
Ачлыгъын унутардай,
Тынгласа къарны ачлар.

Къарлыгъач йыр чалына,
Юрекде юрютердей,
Къалгъан-къулгъан къарланы
Макъамы иритердей.

Язылгъан макъамы да
Гёзел гёз тиер йимик,
Юрек де къарлыгъачдай
Йырлама сюер йимик.

Язны бизге гелтирип,
Къарлыгъачлар онгъанлар,
Жанлы ноталар йимик,
Ток теллеге къонгъанлар.

Игит ит

Биз яшайгъан орамны
Бир ити бар, бир ити,
Ит дегенде де итми,
Итлени де игити.

Сав орамда бир бу ит
Яхшы деген ат алгъан,
Яхшы экен саялы
Яшлар сююп де къалгъан.

Яман ит чапды буса,
Етип геле Къоркъуту.
Яшланы ёлгъа сала,
Яман итни къоркъутуп.

Яман итлер къоямы
Яшлагъа этсе пайда,
Давдан къайтагъан йимик,
Яраланып да къайта.

Ахшам тувар алда о,
Абай шогъар сююне,
Абайны акъ сыйырын
Алып къайта уюне.

Булай итге, бёрю не,
Огъар да гючю етген,
Къой бувагъан бёрюню
Пара-пара да этген.

Адамлардан да алда
Отну гёрюп чапгъан о,
Яллама къоймай яшны,
Отдан алып чыкъгъан о.

Сююнмей не этсин, гъейлер,
Яшлар къарап игитге,
Бу итге ит демейлер,
Игит дейлер бу итге.

Зоопаркъда

Зоопаркъгъа баргъанда
Эки къурдаш, эки яш,
Тикленип къала шонда
Тотуркъушгъа бир къурдаш.

Ону жан къурдашы да
Янына барып токътай,
Бир къуш шонда зор гёбе,
Гёпме дагъы къуш ёкъдай.

Бир – къушгъа, бир – къурдашгъа
Къурдашы къарап къала,

Къуш ёкъму шондан башгъа? –
Деп огъар сорап ала:

Зор гъайранлыкъ этесен,
Гетмесенг де къайырмай,
Огъар къарап не этесен
Эки гёзюнг айырмай?

– Бир къара, сен савлукъ, – деп,
Къурдашы огъар тилей,
Чечек ачгъан тавукъну
Гёремен биринчилей.

Къаргъалар уыйретди

Болмагъа ярай,гъатта
Къаргъаланы тириси,
Рогатка булан уруп,
Йыкъгъан эдим бирисин.

Къачып уйге гирмеген
Бусам бир гъал сала эди,
Къаргъалар якъ-ягъымдан
Гъужум этип ала эди.

Къача десем, бир къачдым,
Ер тутмай аякъларым,
Къанат къагъылгъан сайын,
Янардай яякъларым.

Къойгъаны сама яхшы,
Бир балагъ гелтирмейли,
Къарышгъан эди олар,
Къоймасдай облтюрмейли.

Чокъуп алар бурунлар,
Бурун тюгюл, биз эди,
Бетим ябып къачардай,
Къаргъа чапгъын тюз эди.

Яшавумда къачан да
Яхшы болма ер къалар,
Яхшы яш болма мени
Уыйретди шо къаргъалар.

Туман

Акъ туман төбе-төбе
Тютюлген акъ юн йимик,
Бир басыла, бир гөбе,
Бир алаша, бир бийик.

Таш ёллардан тай, туман,
Яшынмасын кёпюрлер,
Ёл гөрмеге кьой, туман,
Ёрукъ алсын шопюрлер.

Бавлагъа да басылма,
Япма терек башланы,
Терек башлардан алма
Чёплеме кьой яшланы.

Денгизге де чапма сен,
Туман, аста кьой, аста,
Гемелер талчыкъмасын,
Адашып туман-чарсда.

Айлананга бир къара,
Тюзлер тунукъ, тав ачыкъ.
Ялбараман, ялбара,
Ярай буса, тавгъа чыкъ.

Же, туман, тав араны
Акъ къанатынг сермесин!
Тав башдагъы жайранны
Гъавчулар гъеч гөрмесин!

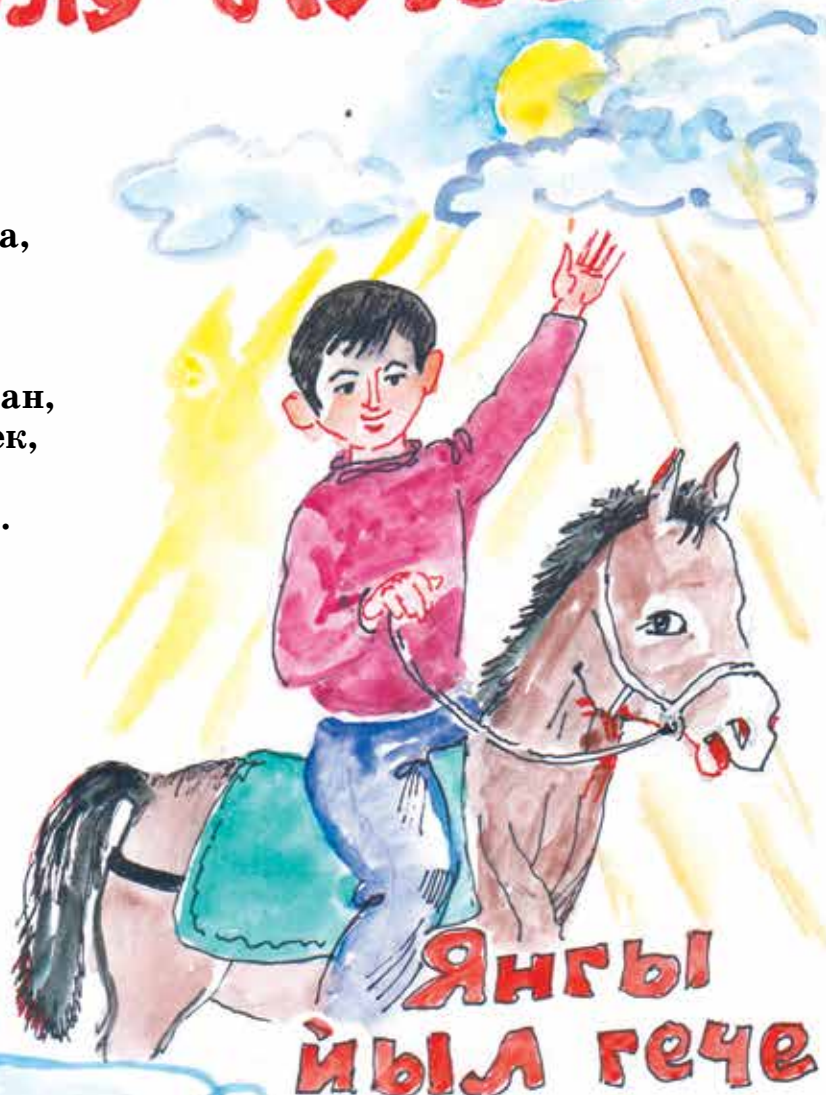

Рагъмулу Нугъбек

Ерлеп ёргъа гюлюгюн,
Нугъбек бир гюн ёл чыгъа,
Инбашындагъы югюн
Гёрюп яшлар талчыгъа:

– Инбашынг авур тартгъан,
Хуржунунг толгъан не бек,
Я алгъа сал, я артгъа,
Атынг гётерсин, Нугъбек.

Нугъбекни гёнгю кюлей
Айтагъан затгъа олар:
– Сиз айтагъанны этсем,
Атыма авур болар.

Янгы йыл гече

Янгы йыл гече
Сююне кёплер,
Юлдузлар гече –
Яп-ярыкъ кёклер.

Къолум етсе эди
Кёкге, гъай аман,
Муратгъа етер
Эдим шо заман!

Юлдузлар сайлап,
Бирерлеп, жутлап,
Янгы йыл булан
Ватанны къутлап,

Кёкге юлдуз йыр
Язар эдим мен,
Йыр языв якъдан
Озар эдим мен.

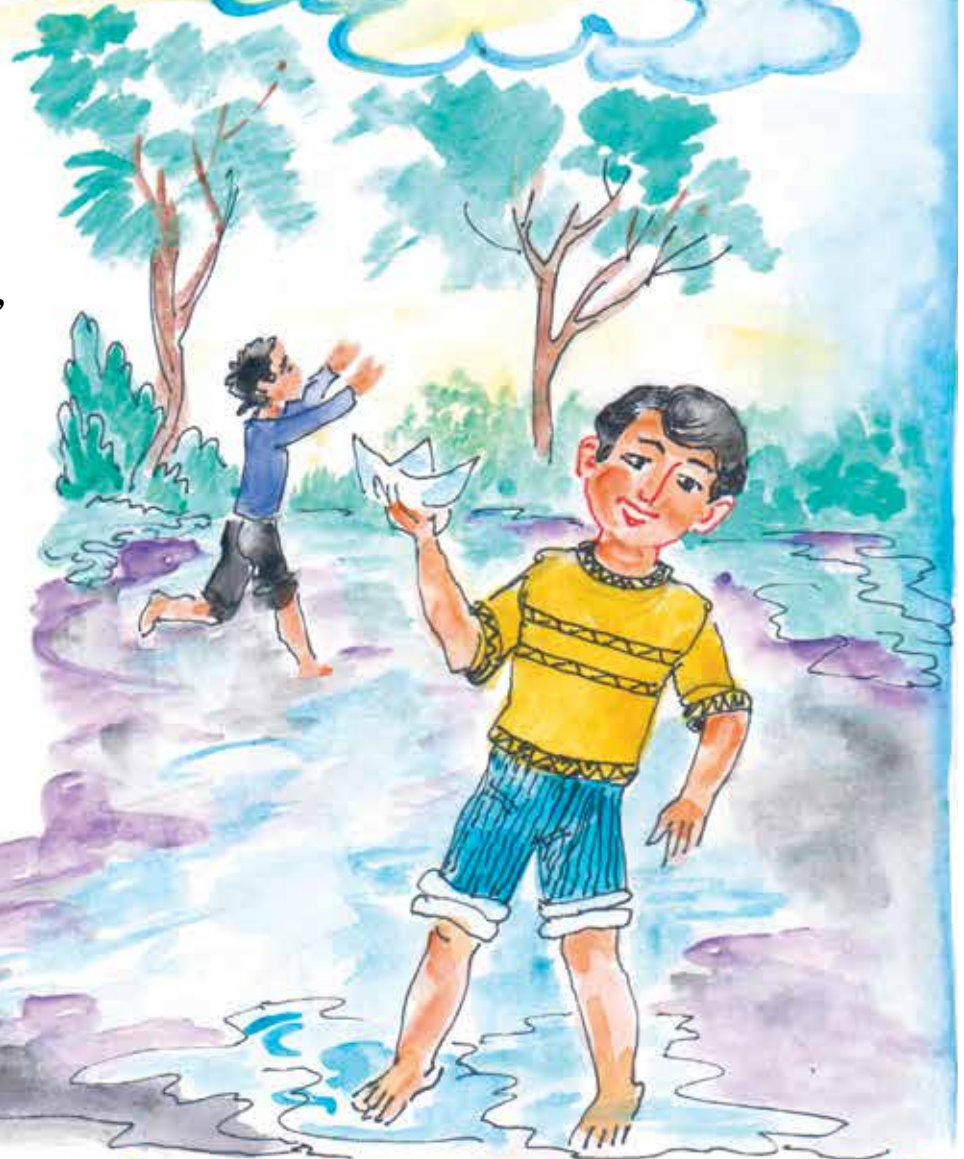
Янгурдон сон?

Къалгъандай уллу
Хадиргюн тувуп,
Яшлар чабалар
Бир-бирин къувуп.

Гъар кавгъа къонуп,
Къызыл гюнеш бар,
Яшлар къувана,
Вая, бир иш бар!

Вёрегиз, яшлар,
Гъайсыз-гъаясыз,
Билмей кавлагъа
Басып къоясыз!

Яланаякъсыз,
Болмассыз чыдап.
Вёре, бишесиз,
Гюнеш чачырап!

Къолунгнубер, гечип къой

Абзарда терек оьсе,
Терек оьзю де кёсе,
Огъар да гелип, она,
Бир сирив жымчыкъ къона.

Гёзлерин тиклеп окъдай,
Бир юрой, бир де токътай,
Шоллукъда болду ювукъ,
Боюмну алды сувукъ.

Муна гъали атылар,
Муна гъали тутулар!
Жымчыкълар бишевомден,
Гъейлер, нечик къутулар?!

Атып гиччи холаны,
Къуваладым оланы,
Учуп гетдилер бары,
Болмай къалды болары.

Бишев ачувлу багъа,
Хатири къалгъан магъа.

– Ярамай чы, бишевом,
Жымчыкъланы ашама,
Жымчыкълар да сие чи
Сен-мен йимик яшама.

Баш аврув

Ойнавуч яш бу Пата,
Оюнгъа гючю чата,
Дарс этмеге тюшгенде:
«Башым авруй», – деп ята.

Къалгъан экен бугюн де
Дарс этмеге унутуп,
Ахшам къайтып орамдан,
Ятды башын да тутуп.

– Авруса, токътап къалар,
Китабынг ачып къара.
– Къайдан токътасын, мамам,
Башым ярылып бара.

Пата агъ эте алай:
«Къыйын магъа шу кюйде»!
Телевизорну ягъа
Атасы ариги уйде.

– Къарама суймеймисен,
Арив кино бар, яшым?
– Къарайман, къарай, атам,
Гъали аврумай башым.

Сув ташиыймон

Гичинев затлар
Билеклерим де,
Билекге гёре
Челеклерим де.

Сув гелтиремен
Булакъгъа барып,
Бир-бирде ёлда
Токътайман арып.

Арысам таяр,
О чу не болсун,
Уйде бары зат,
Къой, сувдан толсун.

Сувсап болмасын
Улагъым, эчким,
Сукъланмай магъа
Бакъмасдай гъеч ким.

Анам авлакъдан
Ахшам геч къайтар:
– Къызым эринчек
Тюгюл, – деп айтар.

Хораз жижек

Ярыкъ болма биразлар
Къалгъанда, гече озуп,
Хор этип юрт хоразлар
Къычыра созуп-созуп.
Себебин билме сююп,
Атама сорагъанда:
– Хоразлар къычырагъан
Адат, – дей, – танг болгъанда.
Тек бизин хораз жижек
Тынмай гюн де, гече де,
Бир гечени ичинде
Къычыра о нече де.
Яшлар юрегим яра:
– Кукай хораз! – деп огъар.
Себеби шо тюгюлдюр,
Инанмайман мен шогъар.
Торайып геле янгы,
Хошума геле ангы.
Хораз болма къарай о,
Танг къачан къатагъанны,
Къачан уятагъанны
Билмей болма ярай о.

Бу къар шонча да таза

Акъ шыплыкъ, арив гъава,
Къар ява, бир къар ява,
Къарап биз къанар йимик,
Аямай аякъ басма
Адам къызгъанар йимик.

Бу къар шонча да таза,
Къалкъылагъа къарасанг,
Мамукъ тѣбелер йимик,
Тюлде гѳрюп тоймагъан
Тюшюнде гѳрер йимик.

Бу къар шонча да таза,
Бугюн явма къалгъандай,
Бары да таза къарлар,
Къарама уялардай
Къара юреги барлар!

Адрес

– Тас болсанг, табылмассан,
Адресинг айтмасанг,
Адресни гѳнгюнден
Билип къой, балам Гъасан.

Адресин уйрене
Беш йыллыкъ Гъасан гъайт деп.
Бир гюн анасы тилей:
– Уйрендинг бусанг, айт, – деп.

Анасыны алдында
Алай оьктем чирелип,
Сув йимик айтып бере,
Къалмай бир де тирелип:

– Болдум чу уйренмеге,
Адресим шолай чы...
Энниги, анам, магъа
Тас болмагъа ярай чы?

Жижеклер во чечеклер

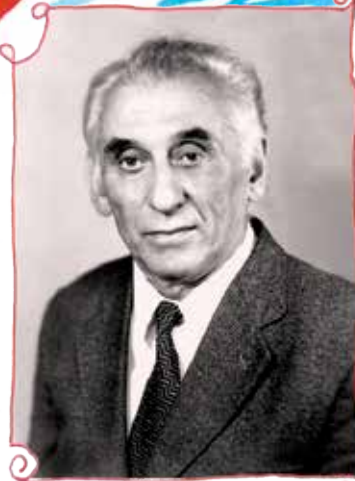
– Кюрт, кюрт, кюрт, – деп,
Кюрт тавукъ
Къувана жижеклерден,
Тавукъ бар бойгъа багъып
Къыргъый тиклене оърден.

Жижеклерин къойгъан о
Яшыл отлагъа яйып,
Ташдай тюшюп гелмейли,
Къыргъыйым гетди тайып.

Булай кюй де боламы,
Жижеклеге чомулмай,
Къыргъый гетди экен неге?
От арада оланы
Ошатгъан болма ярай
Сап-сари чечеклеге.

Яшлоньы шаири Вагъит Атаевге 85 йыл!

Вагъит Атаев

Шаир Вагъит Атаев охувчулагъа тезден таныш, айрокъда яшлагъа. Ол яшлар учун язагъан шаирленинг де пагъмулусу. Вагъитни яшлар учун язгъан кѣп санавдагъы китаплары бар. Ону шиърулары айрыча китаплар болуп орус, тюрк, малкъар тиллерде де чыгъарылгъан. Дагъыстанны, олай да Темиркъазыкъ Кавказны миллетлерини тиллерине де гѣчюрюлген. Авторну охувчугъа тынч англашылагъан енгил тили баргъа, ону асарларын гиччилер де, уллулар да кѣп сююп охуй.

Вагъит къайсы темагъа язса да, охувчуну къурчун къандыра, ону терен ойлагъа къуршай. Неге туюл, «Менден гетсин, есине етмесин» деп язмай, гъар сатырын чардан чарлап чыгъара, гъар шиъруну чебер янына кѣп тергев бере. Ону шиъруларында чебер сѣз шонча да уста къоллана чы, дагъы башгъа кюйде язмагъа да, айтмагъа да бажарылмайдыр деп эсинге геле.

Яшланы сююмлю шаири Вагъит Атаевни 85 йыллыкъ юбилейи булан гъакъ юрекден къутлайбыз, огъар кѣп савлукъ, узакъ оьмюр, яратывчулукъ ишинде дагъы да уллу уьстюнлюклер ёрайбыз.

Жават Закавов, шаир, Хумторкъали районну «Сарихум» деген газетини баш редактору, Россияны язывчулары союзуну члени.

(«Сарихум», № 42, 1 ноябрь, 2018 йыл)

Балдай татли экенсен... (Уллананы тилинден)

Мени гиччи Сюрмелим,
Сенде мени гѣзлерим.
Мен, уллананг, гѣрмедим
Къызыны сендей гѣзелин.

Иржайывунг – гюн шавла,
Магъа ярыкъ береген.
Насибимсен яшавда,
Гъар гюн къарап гѣреген.

Бишевден кеп аласан,
Ону гъайын этесен.
Сен, баламны баласы,
Балдай татли экенсен.

Менден тоюп болмайсан,
Шонча упай этгенде.
Унутуп да къалмайсан,
Сен садикге гетгенде.

Сюйкюмлю къыз, сыйлы къыз,
Ошагъансан юлдузгъа.
«Машалла!» – деп айтыгъыз,
Гѣз тиймесен бу къызгъа!

Мамукъ тыкъ...

Гъали де гиччи Керим,
Огъар дёрт йыллар бола.
«Ёммакъ айт! – деп, кёп керен
Магъа къаныгъып къала.

Муна, садикден къайтгъан,
Къайтара шолай тилей.
Ёммакъланы мен айтгъан,
Эсде сакълай, гертилей.

– Яллыгъым ёкъ бирдокъда,
Давлением бар, – дедим. –
О ёкъ буса, озокъда,
Мен ёммакъ айтар эдим.

– Къулакълардан гирдими
Давление башынга?
– Дюр, гиргендир, – дедим мен
Уланымны яшына.

Гетип бу яш, тез къайтды,
Мамукъ да алып уйге.
«Ма!» – деп ону узатды,
Магъа иржайгъан кюйде.

– Давление чыкъгъандокъ,
Гъар къулакъгъа мамукъ тыкъ.
Шолай этсенг алданокъ,
Дагъы гирмежек къайтып!..

Жымчыгъым къайтмай..

Алып бир таныш къыздан,
Жымчыкъ этдим кагъыздан.
Къуванаман жымчыкъдан,
Учураман чакъ-чакъда.

Учурдум яргъа багъып,
Тез гелди магъа къайтып.
Учурдум мен бирдагъы,
Огъар: «Яхшы ёл!» айтып.

Къайтмагъан учгъан якъдан,
Тюзю, шо тюгюл яхшы.
Тапдымы экен йыракъда
Ол менден яхшы яшны?

Сен олып кююе...

Башын да салландырып,
Къайтды Надир уюне.
Бир зат чы болгъан огъар,
Къарагъанда кююне.

Яшыны дневнигин
Анасы къолгъа алгъан.
– Къайтып дагъы да «эки»!
«Дёрт» ва «беш» къайда къалгъан?

Жавабы ёкъ бу яшны,
Оьрге гётермей башын.
Огъар ювукъгъа гелип,
Гиччинева къызардашы:

– «Дёртлери» ва «бешлери»
Азмы шо школаны?
Башгъалардан тез барып,
Сен алып къой оланы...

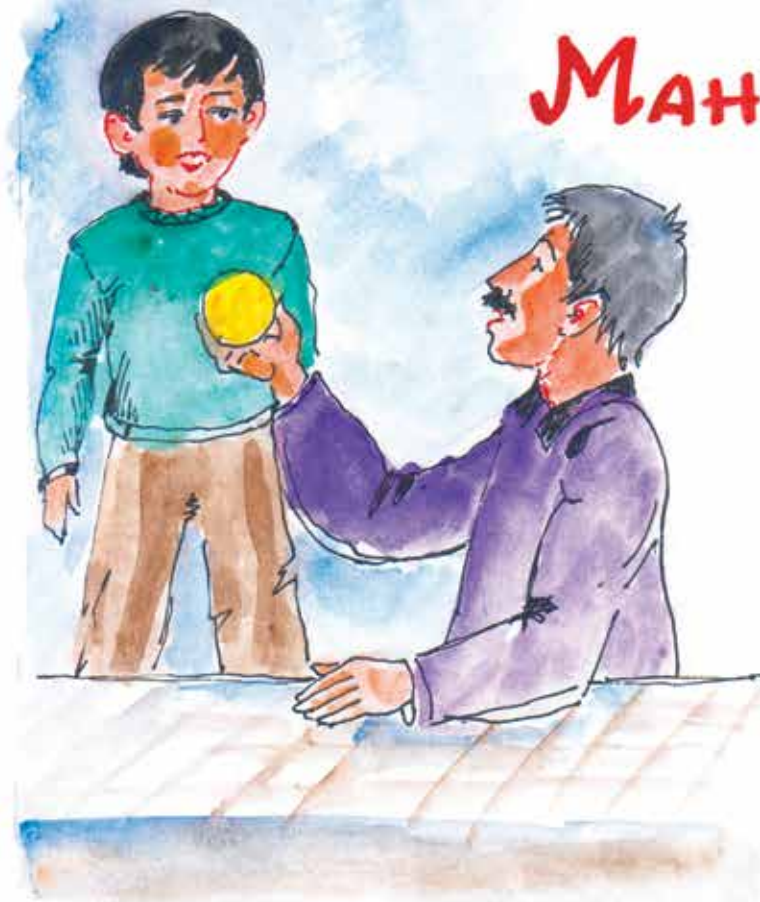
МАНДАРИНЛЕР

– Тынгла, яшым Нурадин:
Мен берсем уьч мандарин,
Сагъа къала нечеси,
Оьзюнг ашасанг бирин?

– Папа, сен сюемисенг,
Мен ашагъанны бирин,
Башлап мени къолума
Салып къой уьч мандарин!

Ашарман уьчюсюн де,
Къоймажакъман югъун да!
Ноль бола! – деп айтарман,
Мен оланы ёгъунда.

– Ма, ал он бир мандарин,
Эки яшгъа тенг уьлеш.
– Оьзюм ашайман бирин,
Гъарисине къала беш...

Альмашаевна
Аскеров

Саттар

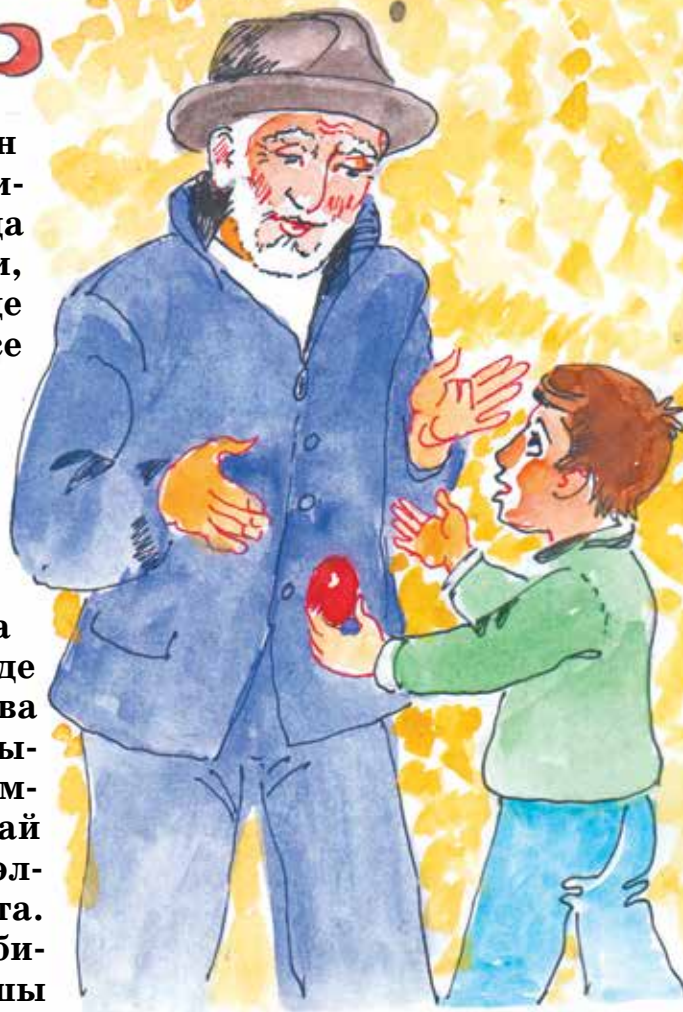
Ораза байрам кыдырагъан яшланы арасында Саттарныки йимик уллу дорбасы гъеч бир яшны да болмай. Костюмуну киселери чи, дерзилеге заказ берип тикдиргенде йимик, башгъа яшланыкинден эсе генг ва терен бола. Кыдырагъанда да оъзю, шонча да бек тындырыкълы кюйде кыдыра чы, газетлер уълешеген почтальон чакъы да янгылмай. Ол оъзлени авулунда чы нечик де, башгъа авуларда да гъеч бир абзарны да къутгъармай, бек мекенли кюйде айлана. Заман-заманда дорбасы ва киселери толгъанда, ол тюшген йымырткъаларын, къозларын, кампетлерим, печеньелерин ва шолай да оъзге татлиликлерин, уйге элтип къотарып, гене сапарын узата. Саттар энни гъенделен орамланы биринден оътегенде ону тувра къаршы алдына бек масхарачы гиши, хоншу тамаза Таймас ёлугъуп къалды. Саттар, ону оразасын къутлап, къолуна бир йымырткъа да берип, гетме алгъасады. Саттарны гетме къоймай токътатып, Таймас огъар:

– Саттар, эртенден берли дорбангны толтуруп, уйге нече керен къайтгъансан? – деп сорады.

– Нече керен къайтайым, уьч керен къайтгъанман. Эгер де агъайым заманында тургъузгъан буса чы, бу замангъа алты айланып да къайтар эдим, – деп, ол Таймасдан сыпкъырылма къарады.

Таймас ону тувра алдына да чыгъып:

– Яхшы, Саттар, о яны магъа англашылды, нечакъы алгъасасанг да,

бирдагъы бир сорава да берип къояйым, – деп, Таймас Саттарны башын сыйпай туруп:

– Саттар, эгер де байрам гюнлер яшлагъа йымырткъа, къоз ва шолай башгъа тюрлю увакъ-тюек затланы бермейли, харбуз, пастан бере буса, нечик кыдырар эдинг, – деп сорады.

Саттар кёп ойланып турмай Таймас агъавну бетине де тикленип:

– Шо да уллу кыйын масъаламы чечмеге, ону чу агъавумланы ат арбасын да тилеп алып, ону булан кыдырар эдим, – деп де айтып, Саттар къатты алгъасап, оъзюню сапарын давам этди.

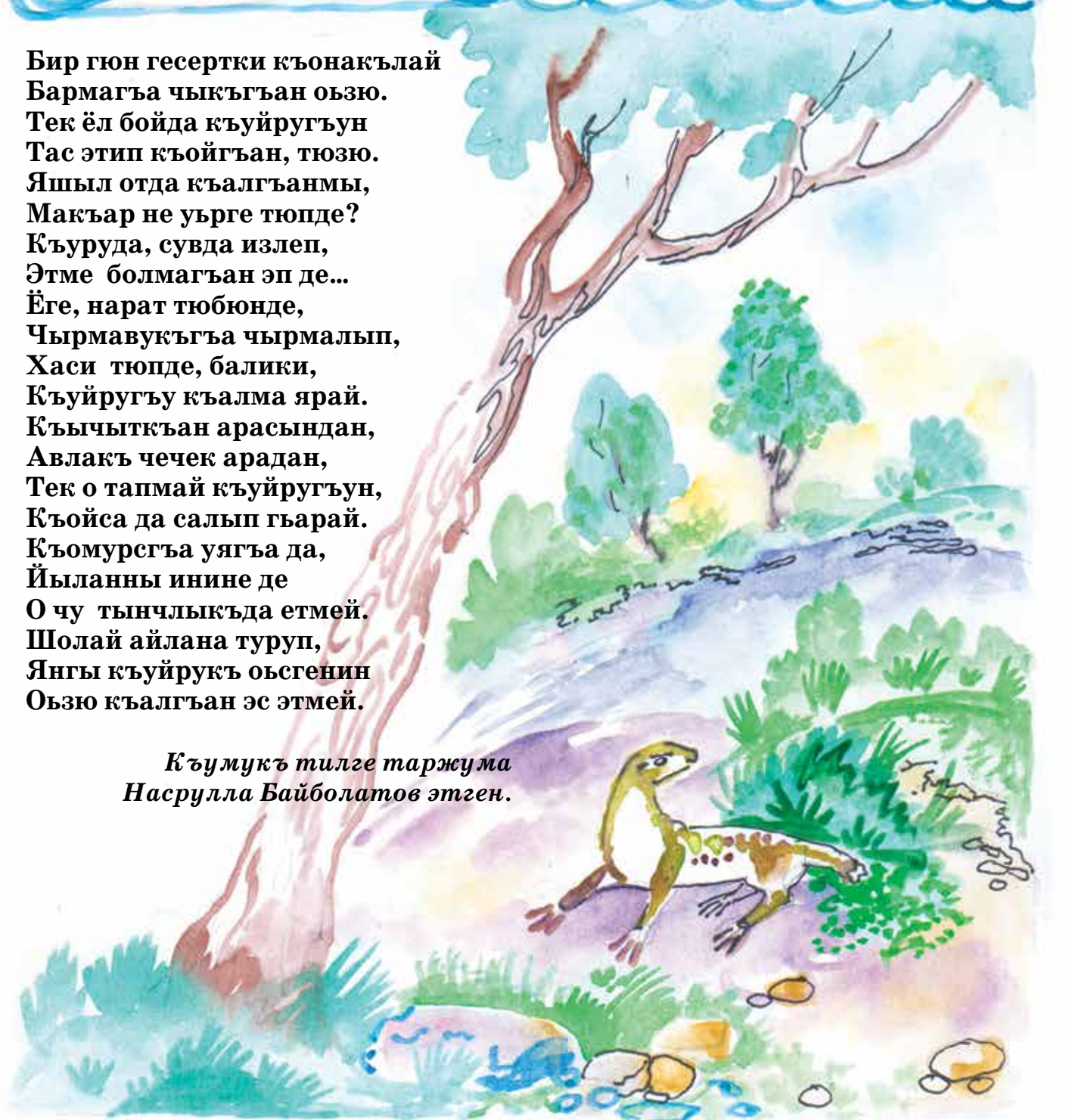

Датгыстан халкылары адабиятындан

Къуьругъу сувойнаат Къореджековог Къайда къалгъан?

Бир гюн гесертки къонакълай
Бармагъа чыкъгъан объю.
Тек ёл бойда къуьругъун
Тас этип къойгъан, тюзю.
Яшыл отда къалгъанмы,
Макъар не уьрге тюпде?
Къуруда, сувда излеп,
Этме болмагъан эп де...
Ёге, нарат тюбюнде,
Чырмавукъгъа чырмалып,
Хаси тюпде, балики,
Къуьругъу къалма ярай.
Къычыткъан арасындан,
Авлакъ чечек арадан,
Тек о тапмай къуьругъун,
Къойса да салып гъарай.
Къомурсгъа уягъа да,
Йыланны инине де
О чу тынчлыкъда етмей.
Шолай айлана туруп,
Янгы къуьрукъ объгенин
Объю къалгъан эс этмей.

*Къумукъ тилге таржума
Насрулла Байболатов этген.*

Соколёнок

ISSN0206 - 7943

Къарчыгъа

2/2019

март – апрель

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации,
связи и массовых коммуникаций
Республики Дагестан.

Регистрационный номер
серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор
Мурад Ахмедов

Редколлегия:

Ш. Алишева (ред. выпуска)
П. Абдуллаева
А. Абдуллатипов
С. Алиев
С. Мамаева
Т. Зургалова (отв. секретарь)

Художественный редактор З. Даганов
Технический редактор Т. Лузина
Художник номера М. Муталибов

Формат 60x84 1/8.
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 2,91.
Уч. печ. лист 3,26.

Сдан в печать 7.05.2019 г.
Выход в свет 17.05.2019 г.
Тираж 940 экз.
Заказ № 364.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».
Адрес типографии:
367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики
Дагестан «Редакция республиканских
литературных журналов «Соколёнок»
и «Литературный Дагестан»
Адрес редакции и издателя:
367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Кумыкский язык

Индекс: на год – 63339,
на полугодие – 73904.

Цена свободная.